

Doktori (PhD) értekezés tézisei

Seremet Sándor

A mai Kárpátalja határainak kialakulása az I. világháború után (1918-1925)

Pázmány Péter Katolikus Egyetem
Bölcsészet- és Társadalomtudományi Kar Történelemtudományi Doktori Iskola
Gazdaság-, Régió- és Politikatörténeti Műhely

Témavezető: Dr. Botlik József

2016

I. A kutatás előzményei, probléma felvetés

Kárpátalja határainak kialakulása összetett és hosszú folyamat volt az I. világháború előtt, folyamán és után, amely évekig húzódott és rengeteg vita forrását képezte. Ezekben a vitákban, még maguk a végleges határok kijelölése előtt több állam is részt vett.

Az I. világháború kitörése idejére a mai értelemben vett Kárpátalja nem létezett. Legfeljebb az ott élő ruszin lakosság megsegítésére szervezett és indított hegyvidéki gazdasági segélyakció következtében kezdett egy egységként működni. Ez azonban gazdasági egység volt inkább, mintsem a klasszikus értelemben vett területi egység. Mai alakjára a világegést lezáró békék és területi viták következtében tett szert. Kutatásom célja ennek a kialakulási folyamatnak az elemzése, kimondottan a régió, Kárpátalja szempontjából.

A régió területi hovatartozásának kérdése gazdag szakirodalommal rendelkezik, amely magyar, cseh, ukrán és angol nyelvű szerzők tollából való. Forrásanyaga a különböző kérdésekkel kapcsolatban Budapesten, Prágában és Kárpátalján érhető el, a kérdésben érintett felek nyelvén íródott.

A magyar szakirodalomban a határkijelölés kérdése általában kimondottan a magyar határ kijelölésére vonatkozik. Kárpátalja 1919-1938 közötti határainak ez azonban csak a legrövidebb szakasza. Kárpátalja román és lengyel határszakaszaira vonatkozó rövid elemzéseket Botlik József munkáiban találunk. A csehszlovák és külön-külön a cseh és szlovák irodalom a hangsúlyt vagy a szlovák-ruszin belső határra, vagy a csehszlovák-magyar teljes határ elemzésére helyezik. A két világháború közötti csehszlovák irodalomban csak Alois Hora veti fel a román-ruszin és a lengyel-ruszin határ kérdését, Fedor Houdek a román-csehszlovák területi vitákat csak általánosságban jellemzi. A csehszlovák-lengyel határ ugyan jól van feldolgozva a csehszlovák szakirodalomban, de az azonban csak a cseh, és szlovák területeken húzódó határvonalra vonatkozik. Az ukrán nyelvű szakirodalomban, ha fel is merül a határok kérdése, akkor az inkább a szlovákokat és a ruszinokat elválasztó határ problémája kerül elemzése. Mint tudjuk, az egyes elcsatolt régiók határainak kialakításánál, a magyar lakosság érdekeit, kívánságait alig vették figyelembe, hiszen a magyarok elveszítették a háborút és „elnyomás alatt” tartották a nemzetiségeket. Logikus lenne azt feltételezni, hogy Kárpátalja esetében, amelyet ruszin többségű területként, és a ruszin lakosság kívánságainak megfelelően csatoltak Csehszlovákiához, a ruszinok érdekeit is szem előtt tartották. A kutatás során ezért javarészt ruszin szempontból vizsgálom az eseményeket, mivel ők elvileg a győztesek oldalán álltak a békecsinálás idején, ennek ellenére, mégsem részesültek a megfelelő bánásmódban. Véleményem szerint, emiatt szükséges egy olyan kutatás, amely a

régió határait nem az adott „gazdaállam”, hanem maga a régió – Kárpátalja – szemszögéből, a különböző álláspontok egyeztetése által vizsgálja.

A kutatás során igyekeztem bemutatni a mai Kárpátalja, mint területi egység területi hovatartozására irányuló különböző igényeket; elemezni a kutatott területen lakó, és az emigrációban élő ruszinság elképzeléseit; vázolni a magyar kormányok lépéseit a ruszin önrendelkezés megszervezésére, valamint a ruszin területek megtartására; megvizsgálni az nemzetiségi elv érvényesülését a régió területi hovatartozása kérdése megoldása, és annak határai kijelölésének során. A dolgozattal átfogó képet szeretnék mutatni a mai Kárpátalja határainak kialakulásának előzményeiről, valamint különböző politikai tényezők hatásáról, amelyek jelentős mértékben befolyásolták az említett folyamatot.

II. A dolgozat felépítése. A kutatás során használt szakirodalom és forráscsoportok

A mai Kárpátalját az 1919. szeptember 10-én aláírt Saint Germain en Laye-i szerződés értelmében, egy Európában korábban nem létező államhoz, Csehszlovákiához csatolták. Az elcsatolás fő alapja Woodrow Wilson amerikai elnök által kidolgozott elvek voltak, köztük a népek önrendelkezésére vonatkozó jog. A kutatás során figyelemmel kísérem mindazokat az eseményeket, amelyek hatással voltak a fent említett szerződéssel hivatalossá tett döntésre arról, hogy a mai Kárpátalja Csehszlovákia része legyen a vitatott időszakban.

Ahhoz, hogy ezt a folyamatot világosabbá tegyem, szükségesnek tartom a kutatás kronológiai határai (1918-1925) átlépését. Az I. világháború során már voltak elképzelések arról, hogy a ruszinok által lakott terület melyik állam kötelékébe kerüljön. Erre elsősorban Oroszország tartott igényt. Tomáš Garrigue Masaryk, a későbbi csehszlovák elnök is tudta ezt, ezért állama keleti határait az Ung folyó mentén kívánta meghúzni. Az első fejezet első részében ezeket az elképzeléseket vizsgálom ahhoz, hogy a továbbiakban az egyes államok a Párizsi békekonferencián állított területi igényei érthetőbbek legyenek.

A terület elcsatolásában nagyon fontos szerepet játszott Masaryk propagandája, amellyel a maga oldalára tudta állítani az Egyesült Államokban élő ruszinságot. Az emigráns ruszin szervezetek 1918 nyarán-őszén folytatott tevékenységét külön részben vizsgálom. A kutatáshoz a Csehszlovák Köztársaság Elnöki Hivatalának Levéltára, valamint a T.G. Masaryk Intézet Levéltár iratait használtam fel. Az említett levéltárakban megtalálhatóak az egyes szervezetek és nemzeti tanácsok nyilatkozatainak eredeti példányai, amelyeket a csehszlovák elnökhöz intéztek. Az amerikai események elemzésével kapcsolatban komoly

eltérések vannak a különböző nyelven írt szakirodalomban. A probléma vizsgálata során összehasonlítottam a szakirodalomban olvasható álláspontokat egymással, valamint a levéltárakban található eredeti dokumentumokkal.

A Magyarországon élő ruszinok csak akkor kezdtek nép-, és nemzeti tanácsokat szervezni, amikor az emigrációban élő nemzettársaik már meghozták a sorsukra vonatkozó döntést. A helyi ruszinok csak 1918. október-november folyamán kezdték el a nemzeti tanácsok felállítását, amelyek elképzelései a terület jövőjével kapcsolatban jelentősen eltértek. Az Eperjesen, Ungváron, Máramarosban (Huszton és Máramarosszigeten), valamint Kőrösmezőn működő nemzeti tanácsok mind különböző irányzatot képviseltek, amelyek elemzésére a harmadik paragrafusban térek ki. A néptanácsok tevékenységét a Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában mikrofilmeken található Minisztertanácsi jegyzőkönyvek, hivatalos levelek, jelentések, valamint a hivatkozott szakirodalom segítségével elemeztem. Jelentős segítséget nyújtottak Botlik József és Ivan Pop munkái.

Az első fejezetet Ruszka-Krajna autonóm körzet kialakításával kapcsolatos elképzelések elemzésével zárom.

A második fejezet bár időben rövid, de események terén igen gazdag időszakot ölel fel 1918. december 23. – 1919. május 8. között. Ruszka-Krajna megalakításával a terület közigazgatási határai kijelölése nyitott kérdés maradt. A korabeli sajtóban is közölt jegyzékek alapján az tűnik ki, hogy néprajzi szempontból egységes területként lehetetlen volt kijelölni a ruszin területet. Az első paragrafus ezekkel a vitákkal foglalkozik. A vitákat azonban, az 1919 januárjától kezdődő különböző megszálló csapatok betörései szakították meg, így érdemleges döntés a kérdésben nem született.

Kárpátalja területének megszállását külön részben mutatom be. A csehszlovák, román és ukrán megszálló csapatok korábbi elképzeléseiket igyekeztek megvalósítani, és mind azt állították, hogy vagy a szövetségesek döntését hajtják végre, vagy a velük azonos nemzetiségű lakosság védelme érdekében vonulnak be.

1918 decemberében Nagygyűlésre hívták a ruszinság képviselőit Budapestre, ahol annak jövőjéről és a megszületendő Ruszka-krajnáról tanácskoztak. A gyűlésen döntés született, hogy januárban ismét tartanak egy gyűlést. Erre 1919. január 21-én, Huszton került sor. A Huszti kongresszust előszeretettel használják hivatkozási alapnak az ukrán történelemírásban. A kongresszus ugyanis kimondta, hogy az ukrán néppel képzelel el jövőjét. A kongresszus azonban nem fedte a teljes kárpátaljai ruszinságot, ezért a dolgozatban fontosnak tartom a kongresszus eseményeinek elemzését, és az azzal kapcsolatos vélemények összehasonlítását.

A további paragrafusokban ismét a ruszin néptanácsok tevékenységének elemzésére kerül sor. 1918 végére a csehszlovák csapatok megszállták a felvidéket az Ung folyóig, majd január 12-én bevonultak Ungvárra is. Ezek a körülmények nagyban befolyásolták a már megszállás alatt lévő városokban székelő ruszin néptanácsok elképzeléseit, a terület jövőjével kapcsolatban. Az Eperjesen és Ungváron működő néptanácsok azonban még ekkor sem folytattak egységes tevékenységet. Ezekre a különbségekre, valamint az egyes ruszin vezetők véleményének gyors változtatására térek ki a második fejezet negyedik paragrafusában. A ruszinság képviselői 1919. január-február folyamán intenzív levelezést folytattak a cseh vezetéssel a régió megszállására és a ruszinok „területi igényeire” vonatkozóan, ezért a paragrafusban fontos helyet biztosítok a levelezés elemzésének.

Fontosnak tartom, az 1919. január 18-án megnyitott Párizsi békekonferencia eseményeinek elemzését a ruszinság szempontjából. A békekonferencián a magyar kérdés nem állt fenn, mivel Magyarország területéből biztosították a szövetségesek az új államok lojalitását. Ezért úgy vélem, hogy a ruszinság szempontjainak vizsgálata kihagyhatatlan, mivel a tárgyalások során a csehszlovák delegáció Kárpátalja tekintetében mindig a ruszinság érdekeivel rukkolt elő, egy-egy területi vita esetén, a szintén ruszin területek egy részére pályázó Romániával. A ruszin igények, valamint a cseh ígéretek ismerete szélesebb látókört biztosít ahhoz, hogy a további események során jobban értsük a ruszinság igényeit és sérelmeit, amikor már Csehszlovákia részét képezték.

A Párizsban zajló tárgyalások folyamán hozott döntések következtében Magyarországon a kommunisták vették át a hatalmat. Kárpátalján alig 40 napig tartott a tanács hatalom, ennek ellenére a tanácsköztársaság vezetői aktívan tevékenykedtek. A tanács hatalom ugyan kijelölte a Ruszka-Krajna fennhatósága alá tartozó területeket, ennek gyakorlati hasznosulása kevés volt, mivel azok jelentős része idegen megszállás alatt állt. Miután Ruszka-Krajna területén felszámolták a Tanács hatalmat április végén, május 8-ra gyűlést szerveztek a régióban működő ruszin néptanácsok egyesítése céljából. Ezek képviselőivel Gregory Zsatkovics, az Egyesült Államokban élő ruszin szervezetek megbízott képviselője már korábban tárgyalt és vázolta azokat az előnyöket, amelyekre Csehszlovákián belül tehetnének szert. A gyűlésen létrehozták a Központi Ruszin Néptanácsot, amely kimondta, hogy csatlakozik Csehszlovákiához. A fejezetet azért célszerű az említett eseménnyel zárni, mivel ezt követően a régió területi hovatartozása már kevés vitát generált, a határaitól szóló viták azonban csak ezután kezdődtek el igazán.

A harmadik fejezet, két paragrafus kivételével, Kárpátalja határainak kijelölését taglalja. 1919 nyarán a tárgyalások a csehszlovák és a ruszin felek között a Magyar

Tanácsköztársasággal kialakult katonai konfliktus lezárásáig szünetelt. A ruszinok küldöttsége május végén tárgyalta a csehszlovák kormánnyal Prágában, a továbbiakban ezt a feladatot Zsatkovics látta el. Miután a Tanácsköztársaság 1919. július végén lemondott a ruszin területekről, ezek a tárgyalások folytatódtak. A Saint Germain-i szerződés aláírása előtt Magyarországot június 12-én és Romániát augusztus 7-én tájékoztatták az őket Csehszlovákiától elválasztó határvonalról, de a ruszin és a szlovák területeket elválasztó határt azonban csak ideiglenesnek nyilvánították. Zsatkovics júliusban és augusztusban folytatott tárgyalásai elemzése fontos ahhoz, hogy megértsük Kárpátalja nyugati határainak kialakulását. Itt már látszik, hogy mennyire volt elhanyagolva az a bizonyos etnikai elv, amikor a győztesek jutalmát élvező államok saját területeiről volt szó.

A Szlovákiát és Podkarpatska Rust elválasztó határ kijelölése körül zajló viták gyakorlatilag a régió történelmének egész csehszlovák periódusa alatt nem szüntek meg. Terjedelmi okokból a kutatás során azonban csak Zsatkovics 1921 májusában történt lemondásáig tárgyalom részletesen, a továbbiakban csak a fontosabb momentumokat említem meg.

A dolgozatnak nem feladata a Trianoni békeszerződés aláírása körülményeinek tanulmányozása, azonban a téma jobb megvilágítása érdekében a csehszlovák-magyar határ kijelölését tárgyaló paragrafusban külön pontban írom le a magyar békeküldöttség tevékenységének a ruszin területekre vonatkozó részét. A továbbiakban konkrétan Kárpátalja déli határa magyar szakasza kijelölésének elemzése következik.

A továbbiakban, mind a magyar, mind a román és a lengyel határszakaszok kijelölésének tárgyalása során bemutatásra kerül az adott határszakaszon tevékenykedő határmegállapító bizottság működése. A bizottságok tevékenységét a magyar-csehszlovák szakaszon Suba János munkái, valamint Magyar Nemzeti Levéltár Országos Levéltárában található a csehszlovák-magyar határmegállapító bizottság iratai alapján és a cseh évkönyvek alapján mutattam be. A román és a lengyel határszakaszokon zajló munka bemutatása a Csehszlovák Köztársaság Nemzeti Levéltárában található rendszeres havi jelentések, és a Kárpátaljai Területi Levéltárban található iratok alapján történt. A dolgozat során bemutatásra kerül a határmegállapító bizottságok hivatali tevékenysége, a terepmunkák menete, valamint azok lezárása. Terjedelmi okokból kifolyólag az egyes határszakaszokon lévő területi, valamint magántulajdoni veszteségek és nyereségek megvitatására nem került sor.

III. A kutatás módszertana

A kutatás során jelentős mennyiségű dokumentummal és dokumentum csoporttal dolgoztam, ami sokban nehezítette a szelektálást. A téma, még viszonylag rövid kronológiai határokkal is, rendkívül terjedelmes forrásanyaggal rendelkezik a cseh levéltárakban. Ezek az iratok a magyar kutatók számára fehérfoltot képeznek, ami a magyar szakirodalomban is nyomom követhető bizonyos esetekben, ezért a mai Kárpátalja határainak 1918-1925 közötti kialakulásának pontosabb és részletesebb elemzése további kutatást igényel. A munka során, a fent említett felépítést követtem, amely lehetőséget biztosított a leíró és az összehasonlító módszerek alkalmazására. Az dolgozat elején a különböző, Kárpátaljára igényt tartó, államok érdekei bemutatása során mind a leíró, mint az összehasonlító módszer is alkalmazásra került, csak úgy, ahogyan a különböző ruszin szervezetek és néptanácsok elképzelései bemutatása és összehasonlítása közben is. A definitív határok kijelölésének bemutatásánál azonban inkább a leíró módszer dominál.

Mivel az emigrációban élő ruszinok szervezetei tevékenysége élénk viták tárgyát képezi a történelemtudományban, lehetőségem volt arra, hogy az adott problémával kapcsolatos, különböző időben és más-más nyelven írt szakirodalomban található véleményeket összehasonlítsam és ütköztessem, valamint saját következtetéseket vonjak le, miután az adott kérdést levéltári források alapján is megvizsgáltam.

Összességében tehát elmondhatom, hogy a kutatás során a különböző kérdéseket az elérhető forrás és szakirodalom bázis függvényében elemeztem, amely gyakran meghatározta a kutatási módszer kiválasztását. Törekedtem a leíró és az összehasonlító módszerek párhuzamos alkalmazása mellett azok ötvözésére is.

IV. A kutatás eredményei.

A kutatás során a dolgozat bevezetésében kitűzött céloknak megfelelően haladtam, és bemutattam, hogy a mai Kárpátalja területére, vagy annak egyes részeire, az első világháború kitörésével több, teljesen eltérő érdekekkel rendelkező állam, az Orosz birodalom, Románia, az Ukrán Népköztársaság és a Nyugat Ukrán Köztársaság is igényt tartott, míg a csehszlovák állam megálmodói csak a világháború legvégén formálták meg igényeiket a kérdéses területre. Meg kell azonban említenünk, hogy az orosz emigrációban működő csehszlovák csoportok már 1914-ben is számoltak a ruszin területekkel, viszont ezek az igények az orosz területi igényekkel is egyeztek.

Megállapítottam, hogy a ruszinság nem volt egységes. Ezt a ruszinokat képviselő szervezetek tevékenységén át mutattam be. Az egykori orosz párti amerikai ruszinok, a bolsevik hatalom átvétel után, Csehszlovákia mellett kardoskodtak, míg mások, szintén Amerikában, Magyarország kötelékében maradtak volna, vagy Galíciához szerettek volna csatlakozni, voltak, akik külön államiságra vágytak. Az emigráns ruszinság meggyőzésével Kárpátalja sorsa eldőlt, a döntők azonban, csak nagyon kis mértékben részesültek a döntésük következményeivel, hiszen csak távolról, az óceánon túlról szemlélték az eseményeket.

A magyarországi ruszinok megosztottsága lehetetlenné tette az egységes fellépést Magyarország integritása mellett. A ruszin értelmiség saját érdekei, saját pozíciói megőrzését tartotta szem előtt, ezért annak megfelelően hozta a döntéseit is, ezért nem meglepő, hogy az 1918 novemberében még a Magyarországhoz való hűségét hangoztató Volosin, 1919 januárjában már kérte a csehszlovák megszállást. Az események alapján arra a következtetésre lehet jutni, hogy a ruszinság vezetői sokkal inkább törődtek saját pozíciójuk biztosításával, mint népük sorsának javításával.

Károlyi Mihály kormánya elfogadta ugyan a ruszin önrendelkezést biztosító 1918. évi X. néptörvényt, annak gyakorlati megvalósítására már nem volt lehetősége. Magyarország a Ruzska-Krajna megalakításával kielégítette a ruszin területi igényeket, amelyekért hiába harcoltak Csehszlovákia részeként, de ezek csak elviekben történtek. Sáros, Szepes, Zemplén megyék, valamint Ung vármegye nagyobb része már csehszlovák megszállás alatt volt, amikor a törvényt elfogadták, így azt valóban megvalósítani már nem sikerült. A további megszállás pedig csak egyre nehezebbé tett minden intézkedést a terület határainak megállapítására vonatkozóan. A határokat azonban békeidőben sem lett volna egyszerű kijelölni. A korabeli sajtóban olvasható viták és különböző javaslatok alapján az a következtetés vonható le, hogy a kérdéses terület magyar és ruszin lakossága olyan mértékben keveredett az alföldi részeken, hogy a határt anélkül, hogy valamelyik nép veszteséget szenvedjen, nem lehetett volna kijelölni: ha csak a ruszin területekből alakult volna Ruzska-Krajna, akkor abból kimaradt volna minden, számára fontos város és egyéb terület, ha ezeket benne hagyják, akkor jelentős magyar lakosság maradt volna Ruzska-Krajnában, ami ellen az utóbbi hevesen tiltakozott is. Véleményem szerint, ha Ruzska-Krajna határait ténylegesen ki is jelölik, az elcsatolt Kárpátalja területe nem különbözött volna attól, mint amit a Generálny Štatútban jelöltek ki, 1919 novemberében, mivel a régió területének kijelölése nem etnikai alapon történt.

A Tanácsköztársaság idején a Ruzska-Krajna határainak kijelölése továbbra is nyitott kérdés maradt, értelmetlen is volt, hiszen 1919 áprilisától annak egész területe megszállás alá került.

A magyar kormányok tehát igyekeztek ugyan bizonyos lépéseket tenni a ruszin területek, így Kárpátalja Magyarország kötelékében való megtartása felé, de ezek meghozatala alig járt gyakorlati hasznosulással, hiszen a kérdéses területtel kapcsolatban a döntések már megszülettek. A Károlyi Mihály és később a Berlinkey Dénekós kormányai politikai úton igyekeztek megtartani a területet, míg az őket váltó Tanácsköztársaság katonai úton is próbálkozott. Mindkettő sikertelenül.

1919. május 8-án a ruszinok kimondták a csatlakozást Csehszlovákiához, mivel bíztak abban, és erre többször is hivatkoztak a későbbiekben, hogy Ruzska-Krajnánál többet kapnak majd. Azaz szélesebb autonómiára tehetnek majd szert Csehszlovákia kötelékében, mint Magyarországon. Az elképzelés valójában logikusnak tűnt, mivel amikor a döntést hozták, nemzettestvéreik már Csehszlovákia megszállása alatt voltak, és bizonyos volt, hogy az alól nem kerülnek ki. A többi területen román és csehszlovák csapatok osztoztak, így, ha a kettő között kellett választani, a cseh alternatíva volt a kedvezőbb. Arra számítottak, hogy így ismét egy állam kötelékén belül fognak egy egységet alkotni egy szláv közösség részeként. És erről biztosította a helyi ruszinokat Zsatkovics is, aki naivan elhitte a Masaryk és Edvard Beneš szavait, amelyek szerint „a határokat úgy állapítják meg, hogy a ruszinok elégedettek lesznek.”

A Saint Germain-i szerződés 10-13§-ai ugyan biztosította a jogait az önrendelkezésre, azt is kimondta, hogy azt a Szövetséges és Társult hatalmak által meghatározott határok között kell megszerveznie a Csehszlovák államnak. A kijelölt határok értelmében pedig a ruszinság több államban is kisebbséget képezett. A ruszinság elveszítette a máramarosi ruszinokat, nem sikerült egyesülniük a Lengyelországban maradt lemőkkel, valamint el lettek választva demarkációs vonaltól nyugatra lakó ruszinoktól is. A békekonferencia által kijelölt határok, amelyek a szomszédos államoktól választották el a régiót, nem tartoztak a cseh kormány hatáskörébe, de a szlovák-ruszin demarkációs vonal azonban igen. Zsatkovicstól kezdve Podkarpatszka Rusz mindegyik kormányzója megpróbálta elérni a határ, számukra is elfogadható kijelölését, ám egyikük sem járt sikerrel. Az autonómia kérdése is ettől a határtól függött – Csehszlovákia elvileg kész volt megadni az autonómiát, de a ruszinok azt a teljes ruszin területre, azaz Kelet Szlovákiára is ki szerették volna terjeszteni, ezt azonban a cseh vezetés nem engedte.

A ruszin terület határai kijelölésénél bőkezűen adakoztak abból, fittyet hányva lakói érdekeire. A csehszlovák-lengyel határ kijelölésénél a cseh és szlovák területeken húzódó határvonal megállapításánál hosszú viták folytak, és a csehszlovák kormány foggal-körömmel harcolt azért, hogy ne veszítsen sem cseh sem szlovák területet. Ugyanerről a határról volt szó, amikor Beszkid Anton és a Kelet Galíciában élő lemkók kérték, hogy területüket csatolják a ruszin területi egységhez, Beneš válasza az volt, hogy a lengyel féllel már vannak területi vitái, többet nem vállalhat.

A szlovák-ruszin határ vitájában pedig hiába küzdött a ruszinság a demarkációs vonal két oldalán lakó testvérek egyesítéséért, az, hogy erre nem volt esély, Beneš és Zsatkovics tárgyalásaiból világossá válik. Beneš elmondta Zsatkovicsnak, hogy az általa kért határt a szlovákok nem fogják elfogadni. A cseh vezetés fontosabb társnak tartotta a szlovákokat, mint a ruszinokat, ezért áldozott a ruszin területekből a szlovákok javára, mint fordítva.

Így történt ez a román-csehszlovák határ kijelölése során is. 1921 májusában a két állam területeket cserélt. A ruszin régió, nem csak területet, de ásványi kincseket, értékes szőlőt és fürdőket veszített, de veszített ruszin lakosságából is mivel az elcsatolt falvakban ruszin, német, magyar lakosság vegyesen élt, cserébe gyakorlatilag szín magyar falvakat kapott, esetleg földművelésre alkalmas földdel. Az áldozatot ismét a ruszin-magyar terület hozta, a román-csehszlovák baráti viszonyért cserébe. Ezzel elmondhatjuk, hogy a dolgozatban vizsgált terület, Kárpátalja, határainak kijelölése és részei területi hovatartozásának kérdésében az etnikai elv igen csekély mértékben érvényesült.

A mai Kárpátalja határainak kijelölése tehát, hosszú és bonyolult folyamat volt, amelyben az adott területen élő, a háború utáni vesztesek, de még az Európa határainak megrajzoló győztesek oldalán álló népek érdekeit sem vették figyelembe. Csorbult az önrendelkezés joga, megbukott az etnikai elv.

A dolgozattal nem állt szándékomban démonizálni a cseh vezetést, vagy a Párizsi békekonferencián székelő nagyhatalmakat, ahogyan a magyar kormányokat sem kívántam szentként kezelni. Azt sem vitathatjuk, hogy a ruszinság vezetőit is csak önzetlenség és népük java vezette. Mindhárom érintett fél a saját érdekeit tartotta szem előtt, ahogyan azok a nagyhatalmak is, amelyek az új rendet megteremtették, figyelmen kívül hagyva azt, hogy megoldásukkal újabb rombolás magvait hintették el.

V. Köszönetnyilvánítás.

A kutatás alatt és disszertáció megírása során sok segítséget kaptam. A dolgozat témája pontosításában és kutatási tervem kialakításában nyújtott segítségért köszönettel tartozom témavezetőmnek, Botlik Józsefnek. Ezúton szeretném megköszönni Juhász József és Horváth Miklós opponenseknek, munkájukat és a tőlük kapott konstruktív javaslatokat. Prágai kutatásaim során jelentős segítségben és támogatásban részesültem Robert Pejša-tól, amit ezúton is szeretnék megköszönni. A disszertáció függelékeiben látható, különböző területi igényeket ábrázoló térképeket Barkóczy Norbert készítette.

VI. A témában végzett publikációs tevékenység.

Ung, Bereg, Ugocsa, és Máramaros vármegyék közigazgatási helyzetének összehasonlítása 1900-1904 között, megjelent itt: Az Ungvári Nemzeti Egyetem Diákköri Tudományos hírnöke Студентський вісник УЖНУ (2008. Egyedüli szerző)

Az 1900 parlamenti választások Ung Bereg Máramaros és Ugocsa vármegyékben (Ukrán nyelvű) megjelent itt: Az Ungvári Nemzeti Egyetem Tudományos Hírnöke Науковий Вісник Ужну. (2010, egyedüli szerző)

A mai Kárpátalja elcsatolásának előzményei: Ruszka Krajna autonóm terület kialakulása. Megjelent itt: Scientia Denique tudományos publikációs füzet. (2012. egyedüli szerző)

Népmozgások Kárpátalján, a régió csehszlovák államhoz való csatolása után 1918-1930. Megjelent itt: Scientia Denique tudományos publikációs füzet. (2014. egyedüli szerző)